

УДК 378:351.746.1

Андрій БАЛЕНДР,

кандидат педагогічних наук, доцент,

*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЗА СТАНДАРТАМИ НАТО ДО УЧАСТІ В БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ НАВЧАННЯХ

У статті висвітлено сучасний досвід підготовки персоналу силових структур країн НАТО до участі в багатонаціональних військових навчаннях та окреслені вимоги щодо апроксимації професійної підготовки офіцерів Державної прикордонної служби України до участі в багатонаціональних навчаннях за стандартами НАТО.

Ключові слова: *офіцери-прикордонники, професійна підготовка, НАТО, багатонаціональні навчання.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Формування нової української державності та події на сході країни вимагають відповідних змін у національній системі підготовки прикордонників. Саме тому велику увагу Державна прикордонна служба України (далі – ДПСУ) приділяє спробам наближення до світових стандартів системи професійної освіти. Вивчення зарубіжного досвіду є джерелом формування стратегії реформування і виявлення сучасних тенденцій розвитку системи підготовки представників правоохоронних відомств, а також сприятиме впровадженню передових ідей цього досвіду в систему вищої правоохоронної та військової освіти України.

© Балендер А.

В умовах сьогодення все більшого значення набувають спільні багатонаціональні військові навчання, участь у яких сприяє отриманню передового досвіду та підвищенню рівня взаємосумісності підрозділів Збройних Сил України (далі – ЗСУ) і ДПСУ з підрозділами країн-членів НАТО.

Зважаючи на значення міжнародних військових навчань щодо підвищення міжнародного іміджу України, їх вплив на рівень підготовки особового складу та підрозділів ЗСУ щодо набуття ними взаємосумісності з підрозділами збройних сил країн-партнерів для виконання спільних миротворчих завдань у рамках міжнародних миротворчих операцій під егідою ООН, ОБСЄ та НАТО кількість міжнародних навчань з року в рік збільшується [4].

Водночас наші розвідки засвідчили, що ґрунтовного аналізу сучасної підготовки прикордонників України до участі в багатонаціональних військових навчаннях за стандартами НАТО практично не існує. Ці обставини спонукали нас до вибору теми представленої статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Результати аналізу наукової літератури дозволили з'ясувати, що сьогодні як у вітчизняній, так і в зарубіжній науці накопичено значний масив досліджень, у яких розглядаються різні аспекти розвитку професійної компетентності військовослужбовців. Так, різні аспекти участі військовослужбовців Збройних Сил України у багатонаціональних миротворчих операціях досліджували І. Козинець, О. Гуржій, Ю. Ольхова. Різноманітні аспекти використання ділових ігор у професійній підготовці офіцерів-прикордонників досліджували В. Залож, А. Мисик, Т. Вокалюк, В. Собко, О. Торічний. Проте у сучасних умовах майже цілком відсутні військово-педагогічні дослідження, пов'язані з підготовкою офіцерів ДПСУ до участі в багатонаціональних навчаннях за стандартами НАТО.

Метою статті є висвітлення сучасного досвіду підготовки персоналу силових структур країн НАТО до участі в багатонаціональних військових навчаннях та окреслення сучасних підходів до професійної підготовки професійної підготовки офіцерів ДПСУ до участі в багатонаціональних навчаннях за стандартами НАТО.

Виклад основних результатів дослідження. Сьогодні якісна підготовка офіцерів-прикордонників залежить не лише від опанування фахових знань, але й від їх оновлення, постійного професійного зростання. Вимоги до сучасної професійної освіти прикордонників зазначені у законах України “Про вищу освіту”, “Про Державну прикордонну службу України”, та в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року.

Також в “Основних напрямках діяльності та подальшого розвитку Державної прикордонної служби України у 2016 році”, які спрямовані на реформування відомства у правоохоронний орган європейського типу, серед іншого, вказується:

- на необхідність реорганізації системи підготовки кадрів і управління особовим складом;

- розширення рівня міжвідомчого, міждержавного та міжнародного співробітництва щодо проведення спільних прикордонних операцій;

- участь у морських навчаннях відповідно до зобов'язань держави;

- розвиток міжнародного співробітництва та співробітництва з міжнародними організаціями;

- забезпечення виконання заходів Річної національної програми співробітництва України з НАТО на 2016 рік та цілей партнерства Україна – НАТО у рамках Процесу планування та оцінки сил.

Нова стратегічна концепція НАТО вимагає, щоб підготовка міжнародних сил була спрямована на демонстрацію своєї спроможності спільно виконувати поставлені завдання. Як правило, повний спектр процедур базується на стандартах, що прийняті у НАТО. Планування, підготовка та проведення таких операцій відповідно до норм і правил спирається на низку існуючих керівних документів, які звичайно відрізняються від прийнятих у ЗСУ. Досвід участі українських контингентів у спільних операціях довів необхідність ретельного вивчення цих керівних документів НАТО. У першу чергу це обумовлено тим, що під час проведення багатонаціональних операцій до роботи в штабах (тактичного, оперативного та стратегічного рівнів) залучаються оперативні групи від усіх національних контингентів, які беруть участь в операції [2].

Багатонаціональні (міжнародні) військові навчання проводяться з метою підготовки штабів та підрозділів ЗСУ, удосконалення навичок військовослужбовців Збройних Сил України до виконання завдань та набуття ними спроможності діяти спільно з підрозділами інших держав у міжнародних миротворчих операціях, у тому числі у складі багатонаціональних сил з підтримання миру. За своєю суттю багатонаціональні військові навчання є комплексними заходами міжнародного військового співробітництва, що дозволяють в умовах, максимально наближених до реальних, усебічно вдосконалювати рівень бойової підготовки підрозділів ЗСУ та набувати рівень взаємосумісності і бойової готовності, необхідний для виконання ними миротворчих, гуманітарних, пошуково-рятувальних та інших завдань [3].

Головною метою міжнародних (багатонаціональних) військових навчань є підготовка штабів, підрозділів ЗСУ та окремих військовослужбовців до виконання спільних дій у багатонаціональних операціях, у тому числі у складі багатонаціональних сил в операціях з підтримки миру, операціях з урегулювання кризових ситуацій та воєнних конфліктів [4].

Багатонаціональні навчання поділяються на такі типи:

польові навчання (Field Tactical Exercises, FTX), які передбачають виконання підрозділами практичних навчальних завдань з використанням озброєння і військової техніки;

командно-штабні навчання (Command Post Exercises, CPX), метою яких є відпрацювання взаємодії офіцерів під час їх роботи у складі багатонаціональних штабів;

командно-штабні навчання із залученням військ (CPX/FTX), які передбачають виконання навчальних завдань як багатонаціональними штабами, так і підрозділами (з'єднаннями), в тому числі із створенням і використанням комп'ютерних мереж.

Багатонаціональні навчання поділяються на три рівні:

тактичні;

оперативні;

стратегічні.

Багатонаціональні навчання організуються у чотири фази: планування та прийняття рішення щодо проведення міжнародних навчань;

підготовка багатонаціональних навчань;

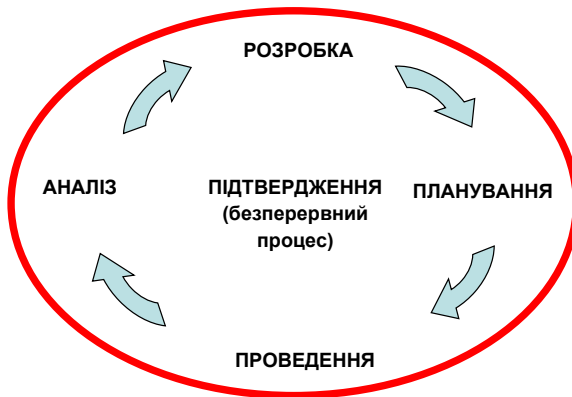
проведення багатонаціональних навчань;

розгляд результатів (аналіз) та оцінка багатонаціональних навчань [5].

Планування участі ЗСУ у міжнародних навчаннях здійснюється Генеральним штабом ЗСУ у контексті визначених зовнішньополітичних пріоритетів України щодо інтеграції до регіональних, європейських та євроатлантичних систем безпеки.

Обов'язком вищого командування є здійснення аналізу місій, які проводяться в даний час або які плануються в майбутньому. На основі отриманих даних з аналізу визначається система організації навчань.

Організація навчань проводиться відповідно до “Циклу багатонаціональних навчань”, який є ефективним інструментом для роботи на основних етапах розробки, планування і проведення навчань. Цикл навчань складається з п'яти фаз (див. рисунок):

Цикл багатонаціональних навчань за стандартами НАТО

Фаза 1. Розробка – узгодження, визначення і затвердження загальних питань і положень для проведення навчання. Дані пункти прописані у специфікаціях навчання.

Фаза 2. Планування – забезпечення ефективного процесу планування. Робота з планом навчання: складання попереднього варіанта, його доопрацювання, затвердження і доведення до виконавців.

Фаза 3. Проведення – забезпечення проведення навчання відповідно до його мети, концепції і цілей, які відображені у специфікації навчання.

Фаза 4. Підтвердження – продовження роботи, що виконувалась у фазах розробки, планування і проведення навчання. Висвітлення способів аналізу результатів навчання. Висловлення рекомендацій щодо вдосконалення роботи.

Фаза 5. Аналіз – суть даної фази полягає у необхідності складання і втілення плану щодо вдосконалення результатів навчання. В основу цього плану покладено рекомендації, зроблені в попередній фазі [5].

Планування міжнародних навчань здійснюється під час конференцій з планування, до яких залучаються представники штабів та підрозділів ЗС країн-учасниць.

Планування міжнародних навчань починається, як правило, за 18 місяців до їх проведення (у разі проведення двосторонніх (багатосторонніх) навчань цей термін може скорочуватись до 12 місяців).

Практика планування передбачає проведення чотирьох конференцій з планування, кожна тривалістю 2–4 доби. Однак залежно від складності міжнародного навчання можливе проведення додаткових підготовчих заходів (тренувань, семінарів, рекогносцировок, конференцій та робочих зустрічей) [7].

Конференції проводяться у такій послідовності:

конференція з розробки концепції навчання (Concept Development Conference, CDC/pre-IPC) проводиться за 12–15 місяців до початку міжнародного навчання;

початкова конференція з планування навчання (Initial Planning Conference, IPC) проводиться за 10–12 місяців до початку міжнародного навчання;

головна конференція з планування навчання (Main Planning Conference, MPC) проводиться за 7–8 місяців до початку міжнародного навчання;

заклучна конференція з планування навчання (Final Planning Conference, FPC) проводиться за 2–3 місяці до початку міжнародного навчання [5].

Українські військовослужбовці, які залучаються до заходів з планування навчання, повинні відповідати таким вимогам:

наявність досвіду штабної роботи на тактичному та оперативному рівнях (залежно від рівня навчання);

знання положень з підготовки військових навчань;

знання головних положень військової доктрини НАТО, структури його командування та бойової організації сил (стосується навчань НАТО та НАТО/ПЗМ);

наявність відповідної штабної підготовки у військових навчальних закладах за кордоном або Центрі підготовки офіцерів багатонаціональних штабів Національної академії оборони України (стосується навчань НАТО та НАТО/ПЗМ);

володіння англійською мовою на рівні не нижче 3232 (2222) згідно з мовним стандартом НАТО STANAG 6001.

У вересні 2015 року в Одесі були проведені найбільші за всю історію (з 1997 року) багатонаціональні військові навчання Sea Breeze-2015. Спільно з військовослужбовцями країн-членів НАТО і партнерів Альянсу відповідні етапи навчань були відпрацьовані й українськими прикордонниками. Кораблі Морської охорони “Тригорій Куроп’ятников” та “Павло Державін”, катер “Балаклава”, відділ спеціальних дій на воді Одеського загону Морської охорони та авіація ДПСУ активно й злагоджено діяли на суші, на морі та в повітрі. Навчання проходили в Одеській і Миколаївській областях України, а також у північно-західній частині Чорного моря. Метою навчань було відпрацювання проведення багатонаціональної операції з безпеки в кризовому регіоні. Навчання були покликані підвищити рівень довіри і безпеки в регіоні, поліпшити сумісність ВМС України і ВМС країн НАТО та країн-партнерів. У навчаннях брали участь близько 2,5 тисячі військовослужбовців, із них близько тисячі осіб, дев’яти кораблів, 8 вертольотів і літаків представляли Військово-Морські Сили України. Прикордонна служба України відрядила на навчання 10 патрульних катерів. Із боку США

були задіяні близько тисячі військовослужбовців, п'яти кораблів і двох підводних човнів. Безпосередньо в морі прикордонники у складі тактичних груп відпрацьовували маневрування, буксирування судна, боротьбу за живучість і надання допомоги під час аварій [1].

Саме для того щоб ефективно і злагоджено діяти в такій складній оперативній обстановці, прикордонники повинні бути ознайомлені з порядком дій та стандартами НАТО під час планування та проведення міжнародних військових навчань.

У квітні 2015 року на виконання запиту командування Повітряних Сил ЗСУ доцент кафедри англійської мови Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького підполковник Балендр А. В. брав участь у курсі з планування багатонаціональних навчань за стандартами НАТО.

Метою курсу було отримання знань, формування навичок у сфері планування багатонаціональних навчань та ознайомлення учасників курсу з аспектами та процедурами планування та підготовки багатонаціональних навчань за стандартами НАТО в рамках підготовки до проведення українсько-польського навчання авіаційних підрозділів “Безпечне небо – 2015”. Захід було організовано та проведено відповідно до Переліку заходів міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України та за участі представників Державної служби України з надзвичайних ситуацій, збройних сил Канади та Польщі.

Навчальний курс проводила група інструкторів збройних сил Канади. Захід проводився виключно англійською мовою. Слухачів було розподілено на 3 навчальні групи і протягом навчального курсу вони розробляли структуру, навчальні цілі та сценарії навчань, вивчали порядок проведення рекогносцирування місць проведення міжнародних заходів, безпосередній процес їх проведення та оцінки тощо. Загалом програма курсу ґрунтувалась на досвіді планування та проведення навчань серії “Кленова Арка”, які щорічно відбуваються в Україні, Польщі та Литовській Республіці з 1999 року.

Учасники були залучені до підготовки пакету документів для головної плануючої конференції навчання “Безпечне небо – 2015”. Основною метою заходу було обговорення мети (сценарію), навчальних

цілей, які планується відпрацювати під час навчання, уточнення сил і засобів сторін, що планується залучати до навчання, розгляд організаційних питань з підготовки, які потребують опрацювання сторонами до проведення наступних конференцій з планування даного навчання. Проведення вказаного заходу дало змогу погодити пропозиції щодо формату проведення навчання, порядку виконання польотів авіації, визначити та погодити основні завдання, які необхідно опрацювати сторонами до початку роботи головної конференції з планування зазначеного навчання.

Висновки. Отже, умови сьогодення вимагають від персоналу ДПСУ брати активну участь у спільних багатонаціональних військових навчаннях з метою отримання передового досвіду країн НАТО та апроксимації професійної підготовки офіцерів-прикордонників до стандартів НАТО.

Організація професійної підготовки офіцерів-прикордонників наразі повинна включати елементи роботи за стандартами НАТО, особливо для слухачів факультету підготовки керівних кадрів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького з метою їх підготовки до виконання спільних завдань у рамках міжнародних операцій під егідою ООН, ОБСЄ та НАТО. Особливої уваги потребує вивчення питання підвищення рівня професійної іншомовної компетентності військовослужбовців ДПСУ відповідно до Стандартизаційної угоди НАТО STANAG 6001 для забезпечення їх ефективної участі у спільних багатонаціональних військових навчаннях.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямі вважаємо дослідження й узагальнення досвіду впровадження курсів з планування багатонаціональних військових навчань за стандартами НАТО в систему професійної підготовки персоналу Державної прикордонної служби України.

Список використаної літератури

1. Міжнародні навчання “Sea Breeze-2015” підвищили тактичну майстерність та зміцнили партнерство й дружбу між країнами-учасницями : <http://dpsu.gov.ua/ua/news/mizhnarodni-navchannja-“sea-breeze-2015”-pidvishhili>

taktichny-majsternist-ta-zmicnili-partnerstvo-j-dryzhby-mizh-krainami-ychasnicjami/

2. Риженко А. Стандартна методологія планування операцій в НАТО / А. Риженко, В. Білоусов // Наука і оборона. – 2012. – № 8.

3. Участь Збройних сил України у програмі “Партнерство заради миру” / Незалежний культурологічний часопис “І” [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.ji.lviv.ua/n77/texts/Uchast_zbrojnyh_syl_Ukrainy.htm

4. Участь підрозділів Збройних Сил України у багатонаціональних військових навчаннях НАТО та НАТО / ПЗМ : <http://www.asv.gov.ua/?q=mcmb/mizhnarodne-viyskove-spivrobotnytvo>

5. Aide-Memoire (The Exercise Planning Process), Directorate of Military Training and Cooperation, Canadian Department of National Defense.

6. Collective Training and Exercise Directive (CT and ED NATO), Bi-SC 075-003, Brussels, 2015.

7. Training and Land Operations, B-GL-300-008/FP-001, Kingston : Canadian Army Doctrine and Training Centre, 2010.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Блощинський І. Г.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2016

Балендр А. Современные подходы к профессиональной подготовке офицеров Государственной пограничной службы Украины по стандартам НАТО к участию в многонациональных обученнях

В статье освещен современный опыт подготовки персонала силовых структур стран НАТО к участию в многонациональных военных учениях и представлены требования относительно аппроксимации профессиональной подготовки офицеров Государственной пограничной службы Украины к участию в многонациональных учениях по стандартам НАТО.

Ключевые слова: *офицеры-пограничники, профессиональная подготовка, НАТО, многонациональные учения.*

Balendr A. Modern approaches to the professional training of the State Border Guard Service of Ukraine officers according to NATO standards for participation in multinational exercises

The article reveals the modern experience of training of the personnel of defense and law enforcement agencies of the NATO countries for

participation in multinational military exercises and presents requirements concerning approximation of the State Border Guard Service of Ukraine officers training for participation in multinational exercises according to NATO standards.

Multinational military exercise are conducted to train the personnel and units of the Armed Forces of Ukraine to perform the tasks and be ready to act together with units of other countries in international peacekeeping operations, including the multinational forces with the purpose of maintaining peace. In general multinational military exercises are comprehensive measures of international military cooperation, allowing to comprehensively improve the level of combat training of the Armed Forces of Ukraine and to reach a high level of interoperability and readiness required to carry out peacekeeping, humanitarian, search rescue and other tasks.

NATO Allies and Partners conduct exercises to test procedures and tactics, identify best practices and areas for improvement. Through exercises, forces also practice working together effectively, swiftly and collectively. Exercises are part of NATO's work to enhance the readiness and flexibility of its forces. Military exercises vary in scope, duration and form. They range from live exercises involving thousands of troops to computer-assisted exercises that take place in a classroom. The rationale for planning and executing military exercises is to prepare commands and forces for operations in peace, crisis and conflict. A multinational exercise is an exercise or related activity in which personnel or forces from at least one NATO and one Partner nation perform operational or related functions for the purpose of combined planning and training in order to strengthen their ability to undertake missions in the fields of Peace Support Operations, Humanitarian Assistance, Search and Rescue and others. All exercises are reviewed not only to assess the achievement of the aim and objectives, but also to assess whether the aims and objectives are valid in the prevailing environment, and whether the product is worth the expenditure of effort and resources.

Professional training of border guard officers nowadays must include elements of NATO standards, in order for the personnel of the State Border Guard Service to be able to implement the common tasks in

international operations under the auspices of the UN, OSCE and NATO. Special attention have to be paid to increasing the level of professional foreign language competence of Ukrainian border guards according to NATO standardization agreement STANAG 6001 to ensure their effective participation in multinational military exercises.

Keywords: *border guard officers, professional training, NATO, multinational exercises.*